

Қорытынды. Етістіктің шақтарын меңгерту барысында басты назар аударатын нәрсе: мұғалім өз тарапынан "Не үйреттім?", "Не үйретіп жатырмын?", "Не үйретуге тиіспін?" деген сауалдарды саралай отырып, оқушыға да "Мен не үйрендім?", "Мен не үйреніп жатырмын?", "Мен не үйренуім керек?" деген сауалдарды ұсынып, етістік шақтарын оқушының өз әрекеті арқылы меңгертуге басымдылық бергені абзал. Ана тілін оқытуда мұғалімнің ізденімпаздығы, қиялының шексіздігі оқытудың тиімді әдіс-тәсілдерін таңдауға жол ашып, оқушының тілдік дағдыларының дамуына ықпал ететіні сөзсіз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1 Қазақ тілі. Орта білім беру мазмұнын жаңарту аясында негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9 сыныптарына арналған оқу бағдарламасы. – Астана, 2016. – 44 б. - бағдарлама

2 Рауандина А.Қ. Қазақ тілін оқыту әдістемесі. (ЖОО арналған оқу құралы). -Алматы: Абай атындағы ҚазҰПУ. ЖК "Балауса". 2018 ж. -130. -83 б. - кітап

3 Оразбаева Ф.Ш. Деңгейлік қазақ тілі. 5 том. -Алматы: "Ан Арыс" баспасы, 2019 ж. -560 б. - 317 б. - кітап

References:

1. Qazaq tili. Orta bilim beru mazmūnyñ jañartu aiasynda negizgi orta bilim beru deñgeiiniñ 5-9 synypтарына арналған оқу бағдарламасы. – Astana, 2016. – 44 b. - baғdarlama

2. Rauandina A.Q. Qazaq tilin oqytu әdistemesi. (JOO арналған оқу құралы). -Almaty: Abai atyndaғы QazҰPU. JK "Balausa". 2018 j. -130. -83 b. - kitap

3. Orazbaeva F.Ş. Deñgeilik qazaq tili. 5 tom. -Almaty: "An Arys" baspasy, 2019 j. -560 b. -317 b. - kitap

МРНТИ 17.07. 31

<https://doi.org/10.51889/2020-2.1728-7804.82>

Игенбай Т.,¹ Балтабаева Г.,² Каримова Г.³

^{1,2} Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті,

³ Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
Алматы, Қазақстан

СӘКЕН ЖҮНИСОВТИҢ «ӨТКЕН КҮНДЕР БЕЛГІСІ» ПОВЕСІН ТАЛДАУДА КУБИЗМ ӘДІСІНІҢ ТИІМДІЛІГІ

Аңдатпа

Мақалада Сәкен Жүнісовтің «Өткен күндер белгісі» повесіндегі соғыс кезінің, қазақ ауылының тұрмыс-тіршілігі, қарапайым жандардың қаракеттері бейнеленген. Повесте қазақ баласының дүниетанымын, ой-өрісін, психологиясындағы қазақы нанымды жеткізеді. Жазушы кейіпкерлері тағдыр-тауқыметіне қарамастан, төзімділік пен қайсарлық танытады. Автор олардың жан-дүниесіндегі өзгерістерді психологиялық тұрғыдан дәлелдеуге ұмтылғандығы туралы сөз болады. Мақаланың өзектілігі **кубизм** әдісі арқылы шығарманың композициялық құрылысын талдау. Бұл әдіс шығарманың мазмұнын талдай отырып, негізгі тақырыбы мен идеясын тану, студенттерді адамгершілікке тәрбиелеу жолдарын ашу, олардың өзіндік көзқарастарын қалыптастырға бағытталады. Шығарманың композициялық құрылысын талдауда, өзара әңгімелесу, пікірлесу әдісін қолданғанда дұрыс. Атап айтқандай, бұл әдістер студенттердің өзара ара қатынастарын нығайтуға, өз беттерінше шығарманы талдауға, өз ойларын еркін жеткізуге, шығармадағы кейіпкерлердің ерекшеліктерін анықтауға көмектеседі.

Түйін сөздер: көркем шығарма, шығарманы талдау, әдіс-тәсіл, кубизм, композиция

Igenbay T.,¹ Baltabaeva G.,² Karimova G.³

^{1,2} Kazakh National Women's Pedagogical University,

³ Kazakh National Pedagogical University named after Abay,
Almaty, Kazakhstan

THE EFFECTIVE METHODS OF CUBISM IN ANALYZING OF THE STORY OF SAKEN JUNUSOV «A SIGN OF PASSED DEYS»

Abstract

The article is discussed the life of a Kazakh village during the war years and the actions of ordinary people in the story of Saken Zhunusov «Откен кундер белгиси». The story conveys the worldview, thoughts, Kazakh beliefs in the psychology of the Kazakh child. The characters of the writer show patience and perseverance, despite the difficulties. The author seeks to psychologically substantiate changes in the soul of his heroes. The relevance of the article is an analysis of the compositional structure of a work by the cubism method. This method is aimed at analyzing the content of the work, identifying the main topics and ideas, identifying ways to educate students about morality, and forming their own views. Also when analyzing the compositional structure of a work, you can use the method of dialogue, discourse. In particular, these methods help to strengthen relations between students, independently analyze work, freely express their thoughts, identify the characteristics of the characters in the work.

Keywords: artwork, analysis of the work, methods, cubism, composition

Игенбай Т.,¹ Балтабаева Г.,² Каримова Г.³

^{1,2} *Казахский национальный женский педагогический университет,*
³ *Казахский национальный педагогический университет имени Абая,*
Алматы, Казахстан

ЭФФЕКТИВНОСТЬ МЕТОДА КУБИЗМ В АНАЛИЗЕ ПОВЕСТИ САКЕНА ЖУНУСОВА "ӨТКЕН КҮНДЕР БЕЛГІСІ"

Аннотация

В статье рассматривается жизнь казахского села в период военных лет, действия простых людей в повести Сакена Жунусова «Өткен күндер белгісі». В повести передает мировоззрение, мысли, казахские верования в психологии казахского ребенка. Персонажи писателя проявляют терпение и настойчивость, несмотря на трудности. Автор стремится психологически обосновать изменения в душе своих героев. Актуальность статьи анализ композиционной структуры произведения методом кубизма. Данный метод направлен на анализ содержания работы, выявление основной темы и идеи, выявление способов воспитания у студентов нравственности, формирование собственных взглядов. А также при анализе композиционной структуры произведения можно использовать метод диалога, дискурса. В частности, эти методы помогают укрепить отношения между студентами, самостоятельно анализировать работу, свободно выражать свои мысли, выявлять характеристики персонажей в работе.

Ключевые слова: художественное произведение, анализ произведения, методы, кубизм, композиция

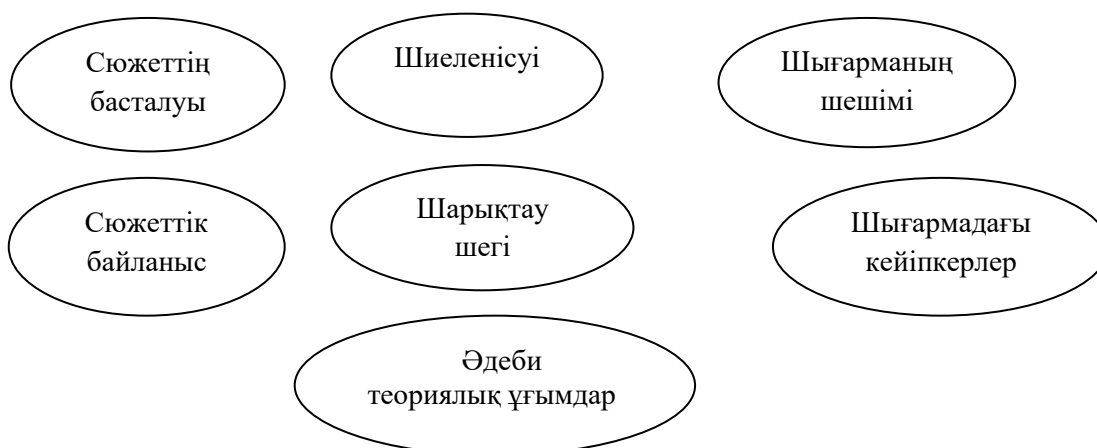
Кіріспе. Әдебиет сабағындағы ең басты жұмыстардың біріне студенттердің көркем туындыны қабылдауы, одан әсер алуы, көркем туындыны бүкіл бітім-болмысымен түсіне білулері жатады. Яғни, оқытушы осы мақсатпен ізденуі керек, осы мақсатта оны жүзеге асырудың ең тиімді деген әдіс-тәсілдерін сұрыптай отырып, пайдалануы керек. Көркемдеп оқу әдісі әдебиетті оқытуда үлкен рөл атқарады. Ол студенттің көркем шығарманы қабылдау белсенділігін, әсерлі сезімін дамытуда өте тиімді болып келеді. Бұл әдістің негізгі тәсілдері оқытушының мәнерлеп оқуы, көркем сөз шеберлерінің оқуы, күйтабақты, ұнтаспаны тыңдауы т.с.с. болып табылады. Оқытушының мәтінді әрі мәнерлей, әрі түсінік бере оқуы, оқушыларды осы жұмысқа баулуы, мәтінге жуық әңгімелету, жоспар жасау, негізгі оқиғаларға ат қойғызу, жинақтау т.б. шығармашылық жұмыстар да осы әдістің негізгі тәсілдері. Сондай-ақ көркем мәтінді оқу барысында иллюстрация, суреттер пайдалану (қабілетіне қарай өнерін шығару), сценарий жасату, оқыған шығармаларға, көркем суреттер бойынша пікір айтқыза білу және т.б. тиімді тәсіл ретінде студенттердің оқу еңбегін ұйымдастыру түрлеріне де жатады. Студент осы жұмыстың басы-қасында, оны ойластырушы да, орындаушы, орындатушы да болып қызмет атқарады.

Әдістеме. Академик Ю. Н. Бабанский өзінің «Оқу-тәрбие процесін оптималдандыру» деген еңбегінде әдістерді мынадай үлкен үш топқа жинақтайды.

1. Студенттердің оқу-таным қызметін ұйымдастыру әдістері.
2. Студенттердің оқу-таным қызметін көтермелеу әдістері.
3. Оқу-таным қызметінің тиімділігін бақылау әдістері [1].

Әр топ бірнеше оқыту әдістерінен тұрады. Мысалы, бір топтағы оқыту әдістеріне: сөздік (әңгіме, лекция, пікірлесу), көрнекілік (иллюстрация, портрет, суреттеу, мүсіндер), практикалық (поэтикалық талдау, көркем мәтінмен жұмыстар, әдістер жатады. Сондай-ақ, репродуктивтік, эвристикалық әдістерді де осы топқа жатқызуға болады. Жоғарыда айтып кеткеніміздей, әр топтағы әдістемелердің өз мүмкіндігі, ерекшелігі болады. Сол ерекшеліктерді Сәкен Жүнісовтің «Өткен күндер белгісі» повесін студенттерге оқытуда қолдануын қарастырамыз. Шығарманың композициялық құрылысын талдауда, өзара әңгімелесу, пікірлесу әдісін қолданған дұрыс. Атап айтқандай, бұл әдістер студенттердің өзара ара қатынастарын нығайтуға, өз беттерінше шығарманы талдауға, өз ойларын еркін жеткізуге, шығармадағы кейіпкерлердің ерекшеліктерін анықтауға көмектеседі.

Шығарманың композициялық құрылысы

Жаңа сабақты өрбітуге немесе шығарманы талдау барысында **кубизм** тәсілін қолдаған тиімді. Студенттердің көзқарасы мен өз пікірін қорғау шеберлігі есепке алынады.

Нәтижелер. 1. Суреттеңіз: повестке сатылай кешенді талдау жасау:

Шығарманың аты: «Өткен күндер белгісі» повесі

Шығарманың авторы: С. Жүнісов

Шығарманың тақырыбы: Балалықпен ерте қоштасып, мерзімінен ерте есейіп еңбекке араласқан бала мен соғыс өртіне шарпылған замандастарының өмірі шынайы суреттеледі.

Идеясы: Ұлттық сипаттағы кейіпкер кіл жақсы мінезден құралмайды. Әр ұлттың ішінде жақсы адам да, нашар адам да болатындай ұлттық кейіпкердің жағымдысы да, жағымсызы да болатындығын көрсету.

Жанры: проза (повесть)

2. Салыстырыңыз: Шығармадағы өзіне ұнаған кейіпкерді, оған қарама-қарсы немесе жағымсыз кейіпкермен салыстырады. (Болтай мен әжесін салыстыруға болады).

3. Зерттеңіз: Шығармада шешендік сөздердің, мақал-мәтелдердің, нақыл сөздердің қолданылу мәнін түсіндіріңіз.

4. Қолданыңыз: Повестен үзінді алып, рөлдік ойын, көрініс даярлаңыз.

5. Елестетіңіз: Егер сіз сол шығарманың кейіпкерлерінің бірісіз, сіздің әрекетіңіз.

6. Қарсы шығыңыз: Повесте автормен келіспейтін оқиғалар мен идеяларға қарсы шығыңыз, өз пікіріңізді қорғаңыз. «Мен осы повесті оқып отырғанда өзім сол кезді көзіммен көріп тұрғандай сезімде боламын. Көп шығармаларды оқып жүрсем де, мұндай шығарма маған әлі кездескен жоқ.

Бірақ бұл шығарманың соңын оқығым келмейді. Осындай керемет шығарманы автор неге сонша аянышты етіп сомдағанын түсіне алмадым» дегендей жауап айтуға болады.

«Өткен күндер белгісі» повесі балалықпен ерте қоштасып, мерзімінен ерте есейіп еңбекке араласқан бала мен соғыс өртіне шарпылған замандастарының мұңдылау, романтикалық тіршілік-әрекетін, оларға жаны аши қарайтын аналық мейірді шынайы суреттей білумен өзіне тартады. Повесте автор баланың дүниетанымын, ой-өрісін, психологиясындағы қазақы нанымды жеткізеді. Соғыс кезіндегі қазақ ауылының тұрмысын суреттеу арқылы ауылдың қарапайым жандардың қаракеттерін бедерлі бейнелейді. Жазушы кейіпкерлері тағдыр-тауқыметіне қарамастан, төзімділік пен қайсарлық танытады. Автор олардың жан-дүниесіндегі өзгерістерді психологиялық тұрғыдан дәлелдеуге ұмтылады.

Осы шығармалардан жазушының сатылап өсу (эволюциясы) деңгейі айқын аңғарылады. Олар адамды үлкен мақсатқа жетелеген рухани күшті жинақтап суреттей алуымен бағаланады [2,5776].

Ұлттық мінез туралы айтқанда, қазақ халқының мінезіне тән рухани әрі адамгершілік құндылықтарды жоғары бағалау ерекшелігін айту керек. Ондай құндылықтарға ақ көңілділік, адалдық, батырлық, үлкенді құрмет тұту, намыс т.б. асыл қасиеттерді жатқызуға болады. Әрбір адам үшін бұл қасиеттер ерекше жоғары бағаланады. "Өткен күндер белгісі" повесінің бас кейіпкері атынан сөйлеп тұрған автор қазақ ұлтына тән ұялшақтық мінезді, үлкеннің алдында суырылып сөйлеуді ерсі көретін қазақи тәрбие көрген бала мінезін былайша береді:

- Өй, қайырлы болсын айтсайшы ағайға, -деп күңк етті. Бірақ мен сондайдан қатты ұялатын ем. Үндеместен отыра бердім. Расында да кішкентай балаға жараспайды екен.

Әкемнің бір досы осы ұялшақтығымды сезіп қалғандай:

- Ыдырыстың баласы қайда? Жаңа тұр еді ғой,- деп мені іздей бастағаны бар емес пе. Бетім ду ете қалды [3,156]. Осындай қазақтың жақсыны ырым етіп те түрлі отырыс қылып жататыны тағы бар. Қазақта жас бала туғанынан бастап-ақ, жеті жасқа дейін түрлі салт-жоралғылар жасалатыны шығарма басында да айтылып өтіледі.

Талқылау. Біздің ел өте сауықшыл ел.

Дүниеге шыр етіп нәресте келсе де, жеті жасар бала тұңғыш рет мектеп есігін ашса да, тіпті біреу жаңа киім кесе де, не керек, қымс еткеннің бәрін сылтау етіп, үлкен адамдар тайлы-таяғына дейін жиналып думандатып жатушы еді.

Бірақ соғыстың алғашқы жылдары жұрт сауық дегенді мүлде ұмытты. Күнде ауылдағы жастарды – ел азаматтарын әскерге алып жатады. Біреу жалғзынан, біреу туысынан, енді бірі әкесінен айырылып артта қалған қатын-қалаш ботадай боздап қоштасатын. Кейбір жасықтау жігіттер де оларға қосылып, көздерінің жасын төгіп-төгіп, егіліп кете барады. Енді ойлап тұрсаң, жігіттердің сонысы тіпті ұят екен-ау!» [3,66].

Сұм соғыс халықтың тыныш ұйқысын бұзып, қара жамылдырып кетті. Шығарманың аты айтып тұрғандай «Өткен күндердің белгісі» соғыс кезіндегі бар жайды баяндап қана қоймай, ел ішіндегі көрген білгені бар азаматтармен оларға қарсы прототиптегі надан, екіжүзді адамдардың қарапайым халықты қалайша арбап, өз мүдесі үшін барлығына баратын арсыз бейнелер арқылы да замана бет пердесін көрсеткен. Үзіндіге назар аударсақ жігіттердің көз жасын төгіп, тіпті егіле жылауын ұят көретіндігі айтылады. Қазақта қашанда ер балаға бала күнінен-ақ сен жігітсің, еліңді, жеріңді қорғайсың, қарындасыңа қамқор боласың деп оларға үлкен салмақтың барын танытып өсіреді. Сондықтан да автордың ойы қазақ менталитетіне жат саналатындығын, оны ұят деп санауды жөн көреді. Ер жігіт көз жасын көпшілікке көрсетпеуі керек, себебі нәзік жандылық әйел затына ғана лайық іс екендігін, қайта оларды жұбатуды өздері болғандықтан, өз бойларындағы төзімді, мықтылығының бір белгісі санайды.

Әжемнің тағы бір мінезі, әлгі сөздерінен де аңғарып отырған шығарсындар, өте қарғысшыл. Қарғыстың неше атасын біледі. Тегінде бұрынғы адамдар күйінген уақытта, тіпті өзінің жалғыз құдайынан бастап жалғыз баласына дейін қарғап-сілейтін болса керек. Осыған қарағанда мұның өзі ауыр тұрмысқа да байланысты-ау деймін. Осы жерде кейіпкердің әжесінің қандай қарғысты қолданатына зер салсақ: «Қақсап қалғыр», «Әй, көгала» т.б. Әжесінің «Кейбір адамдардың сөз арасында жиі қолданатын «сондықтан», «содан соң», «ие», «қойшы», «тегі» деген керексіз қыстырма сөзі секілді. Немесе «ол», «сен», «анау» дегеннің орнына қолданылатын әжемнің өз есімдігі тәрізді»-деп қарғыс сөздердің неше түрлісін айтатындығын айтып өтеді [3, 256]. Дегенмен, Болтай әжесінің мінезін өзі бала болса да, кейде әже қылығына «Адам-қартайса-қартайғанда бір бала» деген рас-ау, деп ойғада келеді. Әжесінің айтқан қарғысын былайша ойлайды: «Егер осы қарғыстың мағынасын

талдасан, расында жаман тілектер ғой. Қас адамына, дұшпанына айтылмақ сөздер. Бірақ соған, шынын айтқанда, әжем мән бермейді. «Іштен шыққан шұбар жыланның» баласын жек көрер деймісің. Әуелде күйініштен әдеттеніп алған. Болмайды. Кейде бауыры елжіреп, үһілеп:

Бақытыңа қарай әкең аман келсе, маңдайын ашылар еді. Май құйрық болар ең онда. Қайдан білейін, әлде сорлы жетімек аталамысың!..- деп көзіне жас алып, мені бауырына қысып кемсеңдей қалатыны да бар.

Қарғысқа қатысты «Жүйелі қарғыс жүйесін табады, жүйесіз қарғыс- өзін табады», «Әке қарғысы- оқ, шеше қарғысы-боқ» деген сөздерді ескерсек әжесінің айтқан қарғыстарында іштей кектенген қарғыс емес, тек өмір ауыртпалығынан туындаған ішкі күйзелісінен шыққан қарғыс сол кезеңдегі барша халықтың тұрмыстық халін, ауыртпалығын сездіру мақсатында да қолданған деп ұғынуға болады. Әжесінің жалғыз қарашығы- Болтай үшін тек іштей тілекші, қолда барын аямайтын ақ адал пейілді абзал жан екендігі байқалады. Ал, шығарманың III тарауында әжесі Болтайының көз ауруын ауыл молдасы Шәмшуәлидің сөзіне сеніп, соның еміне жүгініп, немересінің көзінен айырыла жаздағанына ызаланып моллаға шын ренішін, өкпесін «Көзім ашылмаған сорлы басым, әлгі көгермегір Шәмшуәлиеге қаратам деп, сорым қайнап қала жаздаған жоқ па»- деп, молданың сөзіне сенгеніне, өзінің сауаты ашылмағандығына іштей өкінішін де танытады. «Ой лағнет жауғыр моллалар, өздеріңнің көздеріңді шел бассын! Солардың өздері екен ғой, айлы күннің аманында алжастырып, көзімізге шел болып жүрген, шел боп кеткірлер!... [3,100-101б.]. Сол кезеңдегі молда кейпіндегі түрлі арамза молдалардың ақша, мал үшін иманын сатқан екіжүзді адамдардың белең алғандығы Жыр алыбы-Жамбылдың «Шағым» өлеңіндегі жолдардан аңғарылады:

Оқымаймын молдадан,

Екі иығын қомдаған.

Бала келсе сабаққа,

Жем аңдыған дорбадан [4,1б].

Қазақ халқы қарғысқа өте абайлап қараған. Сондықтан қазақ ұрпағына "қарғыс алма, алғыс ал" деген өнегелі өсиет қалдырған. Жақсы іс кімге де болса қуаныш, жұбаныш, сүйініш. Болтайдың көзін емдеген білікті, білімді, жанашыр дәрігер Сергей Ивановичке «Ой, көсегең көгергір, Трапез балам! Балаларыңның игілігін көр. Екі дүниеде маңдайыңнан бақыт арылмасын! Жортқанда жолың, жолдасың қыдыр болсын!-деп ақ халатты абзал жанға әжесі үлкендік алғысын, ақ батасын беруі қазақы танымымызға, тәрбиемізге, әдебімізге жарасарлық қылық.

Қазақ ұғымындағы діни танымдық білім. Адам қанша күдіретті болса да, оның болмысы қайшылықтарға толы. Сондықтан діннің басты қызметі- адамдық қарым-қатынастарды белгілі бір тәртіпке келтіру, адамға белгілі бір тосқауыл, шектеулер қою үшін адамды жаратушы алдында бас июге мәжбүрлеу. Жаратушының қаһарынан қорқу немесе оның қолдауын қажет ету белгілі бір кезеңнің, дәуірдің келбетін ашу үшін, адамдардың наным-сенімдерін, түсінік өресін, тіпті психологиялық күйін жете таныту үшін қолданады.

Намаз оқу, дұғаларға байланысты ұғым-атаулар жазушы тарапынан әзіл не сатира үшін емес, әлі де болса мұсылман дініне толық кіре алмай жатқан қалың қазақ ауылының бейнесін көрсетеді. «Өткен күндер белгісі» повесінен мысал келтірсек:

Бірақ діндар болғанда әжем шалдар құсап құранды сусылдатып аят оқып, шариғат соғып отырмайды. Жайнамаздың үстінде күбір-күбір етіп, басын шұлғудан әсте жалықпайды. Өйтсе де түсінбейтіндігі де бар ма деймін. Өйткені кейде жайнамаздың үстінде отырып, терезеге алақ-бұлақ қарап отырады. Әрі-беріден соң сөйлеп те кетеді. «Мына бір жүрген кімнің мәлігі, Болтай-ай, айдап жіберші», -дейтіні де бар. Ондай кезде аңдып отырған мен.

- Мәссаған, әже, намазыңыз бұзылып кетті ғой!- деп ішек- сілем қатып күлемін келіп.

Кет әрі, қағыңғыр, оқып болған жоқпын ба! Әшейін шаршап отырғаным да,- деп әжем жалтара қояды [3,95б].

Осы шығармада молда мен жас баланың мына диалогі арқылы жазушы оқырманын жақсылыққа, игілікті іске, имандылыққа шақырады:

Бір күні молдаға: «Әжем құранды біле ме екен, сұраңызшы», - деп едім, молла:

- Білу-білмеу шарт емес, балам, әйтеуір құдайға құлшылық қылса болады,- деп тағы да одан басқа дәлелдер келтіріп, әжемді қорғаштады. - Бұрынғы уақытта «Ақ қойдың кәлдесі, қара қойдың кәлдесі, мен құдайдың пендесі» - деп біреу намаз оқиды екен. Ол да сауап.

Осыны естіген әжем, кейінгі кезде жайнамаздың үстінде бұрынғыдан да жиі отыратын болды [3, 94 б.].

Қаламгер дінін құрметтеген мұсылмандар дүниетанымында намаз оқуы үшін пайдаланатын төсеуіштің де қадірлі екенін мына сөйлемдермен береді:

... Жеке орамалың болсын деп айтты дедің бе-ай көгала! Елде-күнде жоқ нәрсені шығарады бұлар. Баяғыдан бері қазақ бір сулыққа ғана сүртіп аман келе жатыр ғой. Енді бас-басына жеке орамалың болсын дегендері не сұмдық. Жайнамаз болар ма [3,976].

Ұлттық сипаттағы кейіпкер кіл жақсы мінезден құралмайды. Әр ұлттың ішінде жақсы адам да, нашар адам да болатындай ұлттық кейіпкердің жағымдысы да, жағымсызы да болады.

Қорытынды. Балалық шақ әдетте уайым-қайғысыз, ең бір бақытты кез сияқты ғана көрінеді. Бірақ терең үңіліп, жіті қарасақ, қилы-қилы, аумалы-төкпелі заманға қарай балалық шақтың да өз үлесі бар. С.Жүнісовтің тарихи оқиғаларға негізделген, соғыстың зардабы мен аңқау халықты арам пиғылына пайдаланбақ болған молдалардың бейнесін танытатын «Өткен күндер белгісі» повесі. Аталмыш шығармада кейіпкер басындағы жалғыздығы, тұрмыстың қатал сынына ұшыраған кейіпкердің қарсы күресі мен бейнет өмірден кейінгі алдағы өмірден үміт етіп күтетін зейнетін аңсаған бейнедегі адамның үміті мен сенімі айқындалады. Сондықтан, оқытушы студенттерге белгілі бір тақырыпты ашу үшін, мәселені шешуде бірігіп топқа қарай кубиктің әр қырын таңдап алу арқылы өтілетін тақырып әр қырынан ашып, жан-жақты сипаттап, қорытындылауға аса тиімді әдіс.

Шығарманың мазмұнын талдай отырып, негізгі тақырыбы мен идеясын тану. Студенттерді адамгершілікке тәрбиелеу жолдарын ашу, олардың өзіндік көзқарастарын қалыптастыруға бағытталады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

- 1 *Бабанский Ю.К. Оптимизация процесса обучения: Общедидакт. аспект/. - Москва: Педагогика, 1977. - 254 с. - книга*
- 2 *Қазақ әдебиетінің тарихы 9-том. Он томдық. А, 2005, 980 бет.- кітап*
- 3 *Жүнісов С. Повесть. Әңгімелер. — Алматы: «Таймас» баспа үйі. - кітап*
- 4 <http://bilim-all.kz/olen/2103>- «Шағым» өлеңі Ж.Жабаев.

References:

1. *Babanski Ju.K. Optimizasia prosesa obuchenia: Obşedidakt. aspekt/. - Moskva: Pedagogika, 1977. - 254 s. - kniga*
2. *Qazaq ädebietiniñ tarihy 9-tom. On tomdyq. A, 2005, 980 bet.- kitap*
3. *Jünisov S. Poves. Äñgimeler. — Almaty: «Taimas» baspa üii. - kitap*
4. <http://bilim-all.kz/olen/2103> - «Şağym» öleñi J.Jabaev.

МРНТИ 14.35.09

<https://doi.org/10.51889/2020-2.1728-7804.83>

Сағындықұлы Б.,¹ Кеңес Б.²

*^{1,2} әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті,
Алматы, Қазақстан*

**ЭТИМОЛОГИЯНЫ ЗЕРТТЕУДІҢ ЖАҢА ӘДІСІ:
МАТЕМАТИКА-ЛОГИКАЛЫҚ ӘДІС**

Аңдатпа

Мақалада тіл біліміндегі жаңа әдіс, математика-логикалық әдіс туралы айтылады. Б.Сағындықұлы - этимологияны зерттеудегі жаңа әдіс, математика-логикалық әдістің негізін салушы. Математика-логикалық әдіс арқылы, сөз этимологиясын нақты және дөп басып табуға болады. Сонымен қатар, сөз этимологиясын ғана емес, “түбіртек теориясы” негізінде, кейбір білетін тілдеріміздегі негізгі сақталған базалық лексиканы пайдалана отырып, “барлық тіл бір тілден шыққан деген” теорияны дәлелдей алатындығымызды айтады.

Осы әдіс арқылы кейбір сөздердің этимологиясы көрсетіледі. Мақаладан салыстырмалы-тарихи әдістің сөз этимологиясын ашуда қауқарсыздығын байқауға болады. Сонымен қатар, сөздердің этимологиясын ашу барысында тілдегі заңдылықтардың, құбылыстардың барлығын дерлік байқай аламыз. Сонымен қоса, этимолог-ғалымдарға сөз этимологиясын ашуда, зерттеуде кешенді түрде